

9.Sınıf Tarih Orta Çağda Dünya Konu Anlatımı

Orta Çağ'da Devlet ve Toplum

Orta Çağ, Kavimler Göçü (375) ile başladı. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesi (1453) ile sona erdi.

Kilise ve Papalık

Roma İmparatorluğu, başlangıçta Hıristiyanlığın yayılmasını engellemeye çalışmış, ancak bir süre sonra Milano Fermanı'yla Hıristiyanlığı serbest bırakmıştır (313). 381 yılında da Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu tarafından resmi din olarak kabul edilmiştir. Hz. İsa'nın Havarilerinden Sen Piyer'in "Papa" denilen vekilleri Roma'da oturmaya başlamışlardır.

Ortaçağ'da Hıristiyanlık iki mezhebe ayrılmıştı. Bunlardan Katolik Mezhebi 'ne bağlı olanlar Roma'daki Papayı dini lider olarak kabul ederken, Ortodoks Mezhebi 'ne bağlı olanlar ise atrik'i dini lider olarak İstanbul'daki P kabul etmişlerdir.

Katolikler, Papaları Allah'ın yeryüzündeki vekili olarak görmüşlerdir. Papalar Hıristiyanlığa ve kilisenin düşüncelerine karşı çıkanları "afroz" etmişlerdir. Papaların bir ülkede dini törenlerin yapılmasını yasakladıkları "enterdi" denilen bir ceza yetkisi de vardı. Ayrıca papaların "endüljans" denilen para ve mal karşılığında günahları bağışlama yetkilerinin olması kilisenin ekonomik yönden güçlenmesini sağlamıştır.

9. yüzyılın başlarından itibaren krallar Papaların elinden taç giymeye başlamışlar bu durum, kralların ve senyörlerin kiliseye ekonomik yardım yapmalarına ve toprak bağışlamalarına neden olmuştur. Kralların papaların elinden taç giymesi papaların siyasi yetkilere sahip olduklarının göstergesidir.

Avrupa'da imtiyazlarını kaybetmek istemeyen Hıristiyan din adamlarının etkisiyle doğan Skolastik Düşünce 'ye göre din ile ilgili esaslar değişmez kabul edilip, araştırma ve inceleme yasaklanmıştır. Yeni gelişme ve düşüncelere kapalı bu sisteme "dogmatizm" denir. Bundan dolayı Ortaçağ'da Avrupa'da bilim, sanat ve edebiyatta önemli gelişmeler yaşanmamıştır.

Ortaçağ'da eğitim, kilise ve manastırlarda din adamlarınca verildiğinden okuma yazma bilenler ayrıcalıklı bir sınıf oluşturmuştur.

- Orta Çağ'da Avrupa da hakim yönetim anlayışı Feodalitedir. Asya ve İran da ise Merkezi Mutlak Monarşiler hüküm sürmekteydi.

Feodalite

Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla ortaya çıkan siyasi otorite boşluğu Avrupa'da feodalite (derebeylik) adıyla yeni bir rejim ortaya çıkarmıştır. Bu rejimde ülke kontluklara, kontluklar da daha küçük yönetim birimlerine ayrılmıştır. Kavimler Göçüyle başlayan otorite boşluğunda büyük toprak sahipleri ve halk, hayatlarını güven içerisinde sürdürebilmek için askeri güçleri olan beylerin himayesine girmiştir.

Feodalitenin Genel Özellikleri

- Feodalite sisteminde siyasi parçalanmışlık ve toplumsal eşitsizlik en önemli yapısal özelliktir.
- Senyörler, kendi topraklarında yaşayan halk üzerinde mutlak otorite durumundadır. Ekonomi tarıma dayalı olup, zenginliğin kaynağı ve ölçüsü topraktır.
- Her feodal bölgede farklı kanunlar uygulanmıştır. Her senyörün kendine bağlı askeri gücü vardır.

Feodalite Ortaçağ boyunca Avrupa'da devam, etmiş, XV. yüzyılda barutun ateşli silahlarda kullanılması sonucunda etkinliğini kaybetmiştir.

Fikir Hayatı

Ortaçağ Avrupası'nda, skolastik düşünce hakimdi. Eğitim öğretim din adamlarının kontrolünde kilise ve manastırlarda yapılmaktaydı. Din baskısı ve skolastik sistem Ortaçağ Avrupası'nda kkir hayatının canlanmasını engellemiştir. Müslümanların hakimiyetindeki Endülüs ve Sicilya'daki medreselere gelen Avrupalı öğrenciler İslam dünyasından bilimsel gelişmeleri öğrenmişlerdir.

Farabi, İbn-i Sina, İbn-i Rüşd gibi İslam bilginlerinin eserlerinin Avrupa'da okutulması Ortaçağ Avrupa'sının kkir hayatında önemli gelişmelere neden olmuştur.

Sanat

Ortaçağ Avrupası'nın hakim gücü, asiller ve din adamlarıydı. Sanatsal faaliyetler de toplumun bu düzenine uygun bir gelişme göstermiştir. Asillerin yaşadığı şato ve kaleler ile kilise ve manastırlar sanat alanında önemli bir yer tutmuştur.

Orta Çağ'da Ekonomi

Orta Çağ'da Avrupa'da Sosyal Yapı

- **Asiller:** Sadece devlet ve askerlik işleriyle uğraşan ve küçük yaşlardan itibaren iyi bir eğitim alan bu sınıfının en üstünde krallar bulunurdu. Diğer asiller; duk, kont, baron, vikont ve şövalyelerdi. Ortaçağ Avrupası'nın en ayrıcalıklı sınıfını bunlar oluşturmuştur.
- **Din Adamları:** Asillerden sonra en imtiyazlı sınıftı. Papa'ya bağlı olarak kilise topraklarında yaşarlardı. Devlet ve din işleriyle uğraşan rahipler vergi ve askerlikten muaftı.
- **Burjuvalar:** Kasaba ve şehirlerde yaşayan senyörlere vergi vererek onların himayesinde yaşarlar sanat ve ticari faaliyetlerle uğraşırlardı. Burjuvalar zamanla zenginleşmiş ve tam bir serbestlik kazanmışlardır. Ancak siyasi yetkileri ve görevleri yoktu.
- **Köylüler:** Ekip biçtikleri topraklardan kazandıklarının bir kısmını senyöre vergi vererek yaşayan, istedikleri yere gitme hakkı bulunan ve mallarını miras bırakabilen köylülere "serbest köylü", hiç bir hakkı olmayan, toprak sahipleri için çalışan ve çalıştıkları toprakla birlikte alınıp satılan köylülere de "seri köylü" denilmiştir.

Hindistan'da Kast Sistemi

- Brahmanlar (Rahipler)
- Kşatriyalar (Askerler)
- Vaisyalar (Çalışan esnaf ve Çiftçiler)
- Sudralar (İşçiler, köleler)
- Paryalar (Toplum dışı görülenler)

Ticaret Yolları

- **İpek Yolu:** Dünyanın en eski ve en uzun ticaret yollarından birisi olan İpek Yolu'na hakim olmak için başta Türkler ve Çin olmak üzere, Bizans, Sasaniler, Moğollar, Araplar birbirleri ile sürekli mücadele etmişlerdir.
- **Kürk Yolu:** İpek Yolu'nun tersi istikamette Karadeniz'in kuzeyinden başlayıp Çin'e kadar uzanan bir yoldur.
- **Baharat Yolu:** Hindistan'dan başlayan Baharat Yolu Basra körfezi ve Kızıldeniz'e ulaşır, oradan da İtalyan tüccarlar tarafından alınarak Avrupa ülkelerine taşınırdı.

Ticaret Alanları

- **Kervansaray:** Kervanların ve yolcuların konaklamaları, ihtiyaçlarını karşılamaları için ticaret yolları üzerine yapılmış yapılardır.
- **Ribat:** Hz. Ömer döneminden itibaren İslam ülkelerinde ortaya çıkan bu yapılar sınır güvenliği için yapılmış karakol binalarıydı. Sınırların genişlemesi ile iç bölgelerde kalan ribatlar yolcuların ihtiyaçlarının karşılandığı binalara dönüştüler. Ribatlarda savunma duvarları, odalar, ambarlar, hamam, ahır gibi bölümler bulunurdu.
- **Liman:** Uzun mesafeli ticaretin merkezi durumunda olan limanlar, ihracat (Dış satım), ithalat (Dış alım) mallarının giriş çıkış noktası olmanın yanında, malların depolandığı, gümrük denetimlerinin yapıldığı, pazarlama ve dağıtım işlerinin yürütüldüğü merkezlerdi.
- **Han:** Şehir merkezlerinde bulunan hanların alt katında perakende ticaret yapılan dükkânlar bulunurken üst katta yolcuların konakladığı odalar vardı.
- **Kapan:** Şehirlere gelen malların toplandığı toptancı halleridir. (Un kapan, Yağ kapanı v.b) Kapanlara gelen mallar perakendeciler ve imalathaneler arasında dengeli biçimde dağıtılarak karaborsa, aşırı fiyat artışı, tekelleşmenin önüne geçilirdi.
- **Bedesten:** Kapalıçarşı'ya benzetebiliriz. Şehirlerde değerli eşyaların satıldığı ve saklandığı yerlerdir.
- **Arasta:** Aynı iş kolunda üretim ve ticaret yapan esnaf ve zanaatkârların toplandıkları sokaklardır. **Panayır:** daha geniş çaplı ticaretin yapıldığı, yılın belirli zamanlarında şehirlerin yakınına kurulan panayırlar özellikle Avrupa'da Orta Çağ boyunca oldukça yaygındır.

Orta Çağ'da Askeri Durum

HAÇLI SEFERLERİ

Avrupalıların XI. yüzyılın sonları ile XIII. yüzyılın sonları arasında Müslümanlar üzerine düzenledikleri seferler "Haçlı Seferleri" olarak isimlendirilmiştir.

Haçlı Seferlerinin Nedenleri

Dini Nedenler

- Müslümanların elinde bulunan Kudüs'ün Hıristiyanlarca geri alınmak
- istenmesi, Katolik kilisesinin Ortodoks dünyasını egemenlik altına almak
- istemesi, Papa'nın etkinliğini artırmak istemesi.

Siyasi Nedenler

- Türklerin ilerleyişini durduramayan Bizans'ın Haçlı dünyasını kışkırtmasıyla Avrupalıların Türkleri Anadolu, Suriye, Filistin ve Akdeniz'den atmak istemesi,
- Senyörlerin feodalite sistemini yaygınlaştırmak istemeleri,
- Kralların eski güçlerine kavuşma istekleri.

Ekonomik Nedenler

- Doğu ticaret yollarının Müslümanların kontrolünde bulunması ve Avrupalıların bu yolları ele geçirmek istemesi,
- Avrupa'da toprağı az olan ya da toprağı bulunmayan soyluların toprak elde etmek
- istemeleri, Fakir Avrupalıların İslam dünyasının zenginliklerine sahip olmak istemeleri.

I. Haçlı Seferi (1096- 1099)

Bizans'la anlaşma yaparak Anadolu'ya giren haçlılara büyük kayıplar verdiren I. Kılıç Arslan, haçlıların bir kısmının Kudüs'e ulaşmasına engel olamamıştır.

I . Haçlı Seferi'nin Sonuçları

- İznik ve Batı Anadolu Bizans'ın eline geçti.
- Türkiye Selçukluları İznik'in kaybedilmesiyle devlet merkezini Konya'ya taşıdı.
- Kudüs'ü Fatimiler'den alan Haçlılar burada bir Latin Krallığı kurdular.
- Haçlılar tarafından ele geçirilen Antakya, Urfa, Şam, Sur, Yafa ve Nablus'ta feodalite rejimine dayalı dukalık ve kontluklar kuruldu.

I Haçlı Seferi (1147-1149)

Musul Atabeyi İmadeddin Zengi'nin önce Urfa'yı ardından Halep ve Şam'ı Haçlılardan geri alması üzerine Kudüs Latin Krallığı Papa'dan yardım istemiştir.

Papa'nın çağrısı ile Alman İmparatoru III. Konrad ve Fransa Kralı VII. Lui sefere çıktılar. Ancak, Türkiye Selçukluları tarafından bozguna uğratıldılar. Antalya'ya varabilen bir kısım Haçlılar gemilerle Suriye'ye geçmişlerdir.

I Haçlı Seferi (1189- 1192)

Selahaddin Eyyûbi 1187 yılında Hittin Savaşında haçlıları yenerek Kudüs ve Suriye'nin büyük bir kısmını haçlılardan geri almıştır.

Alman İmparatoru Frederik Barbaros, Fransa Kralı Filip Ogüst, İngiltere Kralı Arslan Yürekli Rişar kara ve deniz yoluyla sefere çıkmışlardır.

Alman İmparatoru Silifke suyunda boğularak ölünce ordusunun büyük çoğunluğu dağılmıştır. Deniz yoluyla gelen Fransa ve İngiltere kralları Akka Kalesi'ni almalarına karşılık başarılı olamayıp ülkelerine dönmüşlerdir.

IV Haçlı Seferi (1202-1204)

Eyyûbilerin Yafa ve Akdeniz sahilindeki bazı yerleri haçlılardan alması üzerine Papa III. İnosan'ın çağrısı üzerine deniz yoluyla yapılan bu sefer amacından sapmış ve haçlılar, İstanbul'u işgal ederek İstanbul'da Latin imparatorluğu kurmuşlardır (1204-1261).

İstanbul'dan kaçan Bizans hanedanına mensup kişiler İznik (1204 -1261) ve Trabzon Rum İmparatorluğunu (1204 -1461) kurmuşlardır. İznik Rumları İstanbul Latin İmparatorluğunu yıkarak Bizans'ı tekrar canlandırmıştır.

IV. Haçlı Seferinden sonra gerçekleşen diğer Haçlı seferleri deniz yoluyla Kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya gerçekleştirilmiştir.

Haçlı Seferlerinin Sonuçları

Dini Sonuçlar

- Vaatlerin gerçekleşmemesi Avrupa'da kiliseye ve din adamlarına olan güveni sarsmıştır.
- Kilisenin halk üzerindeki otoritesi zayıflamıştır.
- Katolik Ortodoks rekabeti artmıştır.

Siyasi Sonuçlar

- Haçlı seferlerine katılan senyör ve şövalyelerden bir çoğunun ölmesi ve borçları karşılığı topraklarını kaybetmesi sonucu feodalite zayıflamıştır.
- Merkezi krallıklar güçlenmeye başlamıştır.
- Türklerin batı yönünde ilerleyişi bir süre durakladığı gibi, İstanbul'un fethi de gecikmiştir.
- Bizans Batı Anadolu'daki bir kısım toprakları geri almasına rağmen Haçlı seferlerinden zarar görmüştür. Haçlı Seferleri İslam dünyasını Moğol saldırılarına karşı güçsüz bırakmıştır.
- Feodalite anlayışı Ortadoğuya taşınmıştır.
- Türklerin İslam dünyasındaki siyasi gücü ve önemi daha da artmıştır.

Ekonomik Sonuçlar

- Doğu - Batı ticareti Avrupalılar lehinde gelişmiştir.
- Akdeniz limanları önem kazanmıştır.
- Papaların ve kralların seferlere mali destek sağlamak amacıyla İtalyan bankerlere başvurması bankacılığı geliştirmiştir.
- Avrupa'da hayat standardı yükselmeye başlamıştır.
- Ticaretle uğraşan burjuva sınıfı zenginleşerek güçlenmiştir.
- Bizans ve İslam dünyası ekonomik bakımdan zarar görmüştür.

Bilimsel ve Teknik Sonuçlar

- Pusula, barut, kağıt ve matbaa Avrupalılar tarafından tanınmış, bu durum Avrupa'da bilim ve teknik alanında gelişmelere yol açmıştır.
- Avrupalılar İslam medeniyetini yakından tanımışlar ve İslam medeniyetinden faydalanmışlardır. Avrupa'da kültür hayatı canlanmıştır.

Orta Çağ'da Hukuk

Magna Charta (Büyük Şart) (1215)

Avrupa'da demokrasiye geçişte ilk adım halkın ve soyluların baskısıyla İngiltere kralı Yurtsuz Jean tarafından atılmış ve Büyük Şart ilan edilmiştir.

Buna göre;

- Kral, halkın rızası olmadan zorla vergi almayacak,
- Özgür kimseler yargılanmadan tutuklanmayacak, hapsedilmeyecek ve sürgüne gönderilmeyecek.

Büyük Şart, kralla halk arasındaki karşılıklı hakları saptayan bir çeşit anayasa niteliğindedir. Bu gelişmeler bir süre sonra İngiltere'de parlamento yönetiminin kurulmasına yol açmıştır.

Yurtsuz Jean'dan sonra kralların Büyük Şart'a uymaması üzerine soylular ayaklandılar. Ayaklanmalar Kral I. Edvard'ın parlamento yönetimini kurmasıyla sona ermiştir (1295).

ROMA HUKUKU

Roma'nın ilk yıllarında Roma'da geçerli olan hukuk sistemi, devletin kurucusu olan Patricilerin adetlerine dayanmaktaydı. "Yurttaşlar Hukuku" adı verilen bu kanunlardan yalnızca patriciler yararlanmaktaydı. Buna karşılık Plepler ayı bir hukuka tabi idi. Bu hukuk sistemi yazılı değildi. Şekilci ve sert hükümler içeriyordu. Yargıçlar, yine patricilerden gelen rahipler olduğu için onların keyk uygulamaları oluyordu. Bu

durum Roma'daki Patrici-Plep çatışmasına neden oldu. Bu m¼cadelenin sonunda pleplerin isteği kabul edildi.

Bir komisyon tarafından hazırlanan kanunlar 12 adet tunç levhanın üzerine kazınarak Roma şehrinin merkezine asıldı.

12 levha kanunları ile birlikte;

- Roma hukuku yazılı hale getirildi.
- Patricilerin keyk hareketlerinin önlenmesi, sınıf ayrımının ortadan kaldırılması için önemli bir adım atılmıştır.
- Pleplere devlet görevine katılma, particilerle evlenme hakkı tanınmıştır.
- 12 levha kanunları, Modern Avrupa Hukukunun temelini atmıştır.

JUSTİNİANUS KANUNLARI

Doğu Roma İmparatoru Justinianus 527 yılında tahta çıkar çıkmaz ilk iş olarak hukuk alanındaki karışıklığı gidermek istemiştir. Hukuk bilginlerinden oluşan bir komisyon kanunları bir araya getirdi. 3 milyon civarındaki kanunu 150 bine indirerek Doğu Roma İmparatorluğundaki en büyük hukuki düzenlemeyi yapmıştır.

CENGİZ YASASI

13. yüzyıl başlarında Moğollar, Cengiz Han(Timuçin) liderliğinde birleşerek büyük bir Moğol İmparatorluğu kurmuşlardır. Cengiz Han devletin askeri güçle kurulduğunu, ancak kanunla ve kalemle idare edilebileceğini biliyordu. Bunun için Uygur kanunlarından yararlanarak kendi adıyla anılan yasalar yaptı. Kanunlar Uygurca yazılmıştır.